

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЧЕРНІГІВЩИНИ В КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Муляр Наталія Михайлівна

викладач вищої кваліфікаційної категорії предметної комісії
математичної та природничо-наукової підготовки, фізичного виховання
Прилуцький технічний фаховий коледж, м. Прилуки, Україна

Сьогодення визначає вимогу до освіти щодо підготовки фахівців зі сформованим екологічно орієнтованим світоглядом для прийняття рішень у здійсненні господарської діяльності. Значущість означених процесів особливо актуалізують воєнні дії в Україні, котрі супроводжуються загрозами ядерній, радіаційній, хімічній безпеці населення. Війна в трактуванні науковців ототожнюється зі спланованою дією людини, направленою на заподіяння великої шкоди іншій та заволодіння відповідною територією останньої. Принагідно зазначимо, що удари в бойових операціях направляються проти ворожих військ, однак наслідки впливу на довкілля не беруться до уваги взагалі або навколишньому середовищу наноситься умисна максимальна шкода. Злодіяння проти довкілля теж є частиною воєнних злочинів. Згідно із Женевською конвенцією, «заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу» [5]. Водночас концепція ведення війни нині реалізовується і шляхом знищення середовища проживання противника (тактика «випаленої землі», нанесення збитків ґрунтово-рослинному покриву, використання фугасних набоїв для поширення пожеж тощо).

Екологічними проблемами вченими названо зміни природного середовища в результаті антропогенних дій, що призводять до порушення структури і функціонування природних систем (ландшафтів), негативних соціальних, економічних та інших наслідків.

З перших днів воєнних дій на території Чернігівської області були зафіксовані обстріли та бомбардування промислових і енергетичних об'єктів, підпали лісів, підриви нафтобаз, інтенсивні обстріли: авіанальоти, артилерія, міномети, касетні боєприпаси, ракетні удари крилатими ракетами тощо. Використовуючи наявні у вільному доступі матеріали, надамо певну хронологію подій у Чернігові та Чернігівській області під час російсько-української війни 24 лютого – 24 червня 2022 року [7]. Так, за період із 24 лютого до 06 квітня на Чернігівщині зареєстровано та ліквідовано понад 230 пожеж, що виникли внаслідок обстрілів російською армією населених пунктів, об'єктів соціальної інфраструктури, підприємств тощо. Так, доцільно назвати ракетний обстріл аеродрому ДСНС України в Ніжині, влучання у водонасосну станцію-3 (ВНС) в районі Бобровиця м. Чернігова, пошкодження обладнання та мереж електроживлення, ушкодження котелень, автозаправок, Чернігівської ТЕЦ, знищення нафтобази в Чернігові, зокрема на ДП «Комбінат Айстра» сталося загоряння резервуарної групи дизельного пального (шість цистерн об'ємом 5000 кубічних метрів кожна), застосування потужної зброї невибіркової дії – некерованих авіабомб ФАБ-500 тощо. У результаті бомбового нальоту була зруйнована одна водонасосна станція (ВНС) – 2 «Подусівка» – з насосних станцій із подачі води на місто КП «Чернігівводоканал».

Обстріли реактивними системами залпового вогню, зруйновані будинки,

господарські будівлі, знищена худоба, храм на території кладовища «Яцеве», підрив на протипіхотних мінах на дорогах, котрі були замасковані соломою та сміттям, потужні авіаудари по стадіону ім. Ю. Гагаріна м. Чернігова з виникненням величезних вирв – це невідворотні наслідки російської окупації території Чернігівщини. Під час розбирання завалів рятувальники виявили 500-кілограмову авіаційну бомбу, яка не спрацювала під час вибуху. Інший снаряд ФАБ-250 знайшли на околицях міста, у районі ЗАЗ. Загалом з початку війни виявлено та вилучено 146 вибухонебезпечних предметів. Через ураження об'єктів критичної інфраструктури та активні бойові дії в містах і селах Чернігівської області було відсутнє теплопостачання. Електро-, водо- та газопостачання здійснювалося частково. Зокрема, під час обстрілу російськими окупаційними військами с. Олишівка у будівлю на території підземного газосховища влучив снаряд. Пошкоджено насосну станцію подачі метанолу на майданчик газозбірного пункту. У с. Хрещате Козелецького району в результаті обстрілу з «Граду» знищено декілька сільськогосподарських приміщень, нежитлових господарств, будинків тощо. Два дні поспіль 20 та 21 березня російські окупанти в с. Анисові бомбили ферму та зруйнували сільськогосподарське підприємство. Унаслідок авіаударів загинули сотні голів тварин. Крім молочнотоварної ферми, скинули дві бомби біля свинарника та приміщення, де роздавали молоко.

У Чернігові російські військові розбомбили автомобільний міст через Десну, що з'єднував місто з Києвом. На міст скинули авіабомби, один із прольотів мосту впав. Під час відступу російських військ знищено мости через річку Снов з населеного пункту Сновськ, а також у районах населених пунктів Конотоп, Стара Рудня, Смяч, Малий Дирчин і Великий Дирчин. Групами піротехнічних робіт та підводного розмінування ДСНС здійснювалися роботи з розмінування, вилучення і перевезення до місця збору касетних елементів до РСЗВ «Ураган» [9]. Унаслідок потрапляння снаряду в машинну залу підприємства м. Чернігова сталося пошкодження магістрального аміакопроводу й осколкове пошкодження однієї ємності. На щастя, концентрація хімічних речовини лишилася в межах допустимої норми. Як відомо, фугасні набої, які вибухнули на території області, виділяють надзвичайно токсичні речовини, шкідливі як для рослинного так і тваринного світу, а також людини. Цьогоріч відбувалося масове заростання не оброблених полів бур'янами, створилися екстремальні антропогенні умови, які в окремі пори року підкріплюються природними. Перекопана вибухами снарядів і бомб земля підлягає значному меліоративному втручання. Уламки розлітаються від снарядів і бомб, ударна хвиля знищує всіх тварин і птахів на відстані до 100 метрів, та пошкоджує дерева, які з часом стають об'єктом заселення різних шкідників і грибкових хвороб, та гинуть протягом декількох років. У результаті в області порушився тонкий шар гумусу, що призведе в майбутньому до безплідних підґрунтових горизонтів на поверхні ґрунту. Вибухи від бомб порушують рівень ґрунтових вод, заповнюється дощовою і талою водою і стають сприятливими осередками для розмноження комарів. На окремих ділянках відбувається затвердіння підґрунтових горизонтів, утворюється залізовмісна кірка, на якій ніяка рослинність не може започаткувати своє існування. Тож актуалізується потреба провести рекультивацію ушкоджених у результаті воєнних дій земельних ресурсів, нанесення родючого шару, озеленення, передавання її органам місцевого самоврядування для обробітку.

Здійснений аналіз підтверджує значущість діяльності закладів освіти щодо формування екологічної компетентності здобувачів освіти як майбутніх свідомих громадян. У цьому контексті основними завданнями визначено: дати замовникам освітніх послуг необхідні знання про навколишнє природне середовище як цілісну

систему взаємозв'язку явищ; допомогти їм усвідомити, що будь-яке втручання в природу може мати як позитивні, так і негативні наслідки для здоров'я людей; акцентувати увагу на тому, що виникнення проблеми охорони навколишнього природного середовища – це результат нераціонального господарювання людини; ознайомити з наявною ситуацією в Україні, зокрема й у контексті воєнних дій, а також із практичними заходами щодо усунення негативного впливу людської діяльності на природу та запобігання йому; показати взаємозв'язок і взаємодію економіки та навколишнього середовища, управління економікою і природокористування; розглянути умови організації природоохоронної діяльності на конкретних підприємствах промисловості і сільського господарства, воєнно-промислового комплексу; забезпечити зв'язок екології зі спеціальними дисциплінами циклу професійно-практичної підготовки; висвітлити універсальні принципи сучасного природокористування в сільськогосподарському виробництві [5,6,7,8].

Таким чином, проведений вище аналіз дає можливість стверджувати про зростання ролі та значення формування екологічної компетентності здобувачів освіти в умовах воєнної агресії в Україні та збільшення кількості екологічних лих, викликаних війною, що в майбутньому потребуватиме проведення еколого доцільної діяльності з ліквідації наслідків та оновлення екосистеми нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Крушельницький О. Д., Іваненко О. М., Огороднійчук І. В. Епідеміологічні аспекти біологічної безпеки та їх зв'язок з подіями на Сході держави. Інфекційні хвороби. 2016. № 1 (83). С. 5–9.
2. Муляр Н. М. Знаннявий та діяльнісний компоненти екологічної компетентності здобувачів освіти. Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: матеріали III Міжнар. наук. конф. (Львів, 15 квітня 2022). Львів, 2022. Т. 2. С. 58–60.
3. Муляр Н. М. Особливості формування екологічної компетентності здобувачів освіти засобами економічної географії. Recent Advances in Global Science: proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference (Vilnius, 15 August 2022). Vilnius, 2022. С. 76–80.
4. Панасицька О., Корой Е. Женевські конвенції: як їх порушує росія, а звинувачує в цьому Україну? Пояснює VoxCheck. URL: <https://voxukraine.org/zhenevski-konventsiiyi-yak-yih-porushuye-rosiya-a-zvynuvachuye-v-tsomu-ukrayinu/>.
5. Толочко С. В. Мотивація як важлива соціальна навичка та складова екологічної компетентності дітей та учнівської молоді. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2020. № 24 (1). С. 203–215.
6. Толочко С. Визначення аксіологічних засад формування екологічної компетентності школярів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2021. № 25 (2). С. 160–172.
7. Толочко С. В., Шевченко Н. О. Екологічна безпека як складник культури миру в українців. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2022. № 1 (103). С. 247–254.
8. Tolochko S., Bordiug N., les T. Features of formation of environmental competence of education seekers in the context of preventing environmental pollution during war. ScienceRise: Pedagogical Education. 2022. № 3(48). Р. 4–10.
9. Хронологія подій у Чернігові та Чернігівській області під час російсько-української війни 24 лютого – 24 червня 2022 року. URL: <https://ehrh.org/hronologiya-podij-u-chernigovi-ta-chernigivskij-oblasti-pid-chas-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny-24-lyutogo-24-chervnya-2022-roku/>.